

MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI VÁZLATOK. ESSAYS IN CHURCH HISTORY IN HUNGARY, t. 1: 1989; t. 2: 1990 (druk: 1991); t. 3: 1991 (druk: 1992); METEM, Budapest.

W 1989 r. węgierska kultura została wzbogacona o nowy, naukowy periodyk, poświęcony wyłącznie dziejom Kościoła na Węgrzech. Okoliczności jego powstania są ściśle związane z powołaniem do życia międzynarodowego stowarzyszenia dla opracowania *Encyklopedii Historii Kościoła na Węgrzech* (A Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközös sége – w skrócie METEM). Ideę założenia METEM wysunął jezuita, dr Tibor Horwáth, profesor teologii w Regis College w Toronto. Jako impuls posłużyła mu wiadomość, która ukazała się w „Új Ember” (Nowy Człowiek) w Esztergom 12 lutego 1985 r., o sesji naukowej poświęconej historii Kościoła, organizowanej przez redakcje czasopism „Új Ember” i „História”. T. Horwáth nawiązał wówczas kontakt z Asztrikiem L. Gábrielem, profesorem historii na uniwersytecie w Notre Dame (University of Notre Dame, Indiana, USA), oraz węgierskimi historykami żyjącymi na obczyźnie, zyskując ich poparcie dla tego zamierzenia. Podczas swej wizyty na Węgrzech, T. Horwáth zapoznał z planami prymasa, kardynała László Lékaia, zyskując w nim gorącego protektora. Po powrocie do Kanady T. Horwáth podjął intensywne starania zmierzające do stworzenia METEM, które ze względu na swój międzynarodowy charakter otrzymało również angielską nazwę: International Society for Encyclopedia of Church History in Hungary. Organizacją węgierskiej gałęzi Stowarzyszenia mieli się zająć: dr Konrád Szántó OFM, dr Várszegi Asztrik OSB i dr Ádám Somorjani OSB. W dniu 8 października 1986 r. T. Horwáth naszkicował (na łamach „Közlemény”) plan działalności METEM, którego głównym celem ma być przygotowanie i wydanie 10–20 tomowej *Encyklopedii Historii Kościoła na Węgrzech*.

Kongres założycielski METEM, przygotowany przez K. Szánto i Á. Somorjai, odbył się w Budapeszcie w dniu 28 sierpnia z udziałem blisko 90 osób, w tym arcybiskupa Káloscy-László Dankó. Powołany podczas tego spotkania węgierski zarząd METEM złożony z ośmiu

osób przyjął zadanie redagowania rocznika pt. „Magyar Egyháztörténeti Vázlatok” (tytuł również w języku angielskim: „Essays in Church History in Hungary”). Dotychczas ukazały się 3 tomy (t. 1: 1989; t. 2: 1990 – druk: 1991; t. 3: 1991 – druk: 1992). Każdy z wydanych tomów dzieli się na 3 części: rozprawy, metodologia i publikacje źródeł. Po każdym artykule umieszczono streszczenie w języku angielskim.

Wśród prac opublikowanych w pierwszym tomie rocznika na szczególną uwagę zasługują następujące: I. Bertényiego pt. *Heraldika i historia Kościoła w średniowieczu* (Heráldika és középkori egyháztörténet) oraz T. Rászlaya *Cnota miłosierdzia w czasach Arpadów* (Az irgalmasság erénye az Árpád-korban). W sposób niezwykle skrupulatny Á. Somorjai i A. Uzsoki skreślili historię powstania METEM oraz omówili jego działalność w latach 1988–1989 (*A METEM megalakulásának története és tevékenysége 1988–1989-ben*). G. Tüskés i É. Knapp omówili genezę pielgrzymek w czasach baroku (*A barokk kori búcsújárás forrásai*).

Drugi tom pisma otwiera artykuł K. Szántó poświęcony osiemdziesiątej rocznicy urodzin wybitnego historyka Kościoła węgierskiego Tomasa Bogyaya: *Bogyay Tamás egyháztörténeti munkássága*. E. Tóth zajął się analizą źródeł chrześcijaństwa w Pannonii na przestrzeni IV–VIII w.: *A 4–8. századi pannóniai kereszténység forrásairól és a leletek forrásértékéről*. Interesującą rozprawę o dziejach średniowiecznej kapituły katedralnej w Kalocsy zamieścił J. Udvardy¹. G. Adriányi omówił problem tytułu apostolskiego królów węgierskich, a J. Kovács zainteresował się twórczością teologiczną węgierskich premonstratensów w średniowieczu: *Adatok a magyarországi premonstreiek teológiai irodalmi munkásságához a középkorban*. Tom zamyka publikacja kilku źródeł.

Trzeci tom omawianego rocznika zawiera 9 rozpraw oraz materiały konferencji poświęconej pięćdziesiątej rocznicy przybycia zakonu karmelitów do Kunszentmárton. Jedną z ciekawszych rozpraw w tym roczniku jest praca młodego historyka z Szegedu László Koszta poświęcona stosunkom pomiędzy dwoma węgierskimi arcybiskupstwami (w Esztergom i Kalocsy) od ich erekcji przez św. Stefana do początków XIII w., a więc do czasu wygaśnięcia wzajemnych sporów (problem koronowania króla etc.). Kilka artykułów dotyczy historii sztuki, z których na odnotowanie zasługuje praca Gy. Siklósi poświęcona wieży zbudowanej niegdyś w Székesfehérvár (Stołeczny Bia-

¹ Monograficzne ujęcie dziejów tej kapituły w średniowieczu dał autor w książce: J. Udvardy, *A kalocsai főszékeskáptalan története a középkorban*, Budapest 1992.

łogród) przez paszę tureckiego Kara Marteza oraz stojącej obecnie na jej miejscu kaplicy Św. Donata (wieża została zburzona w 1733 r., a jej kamień posłużył jako budulec przy wzniesieniu kaplicy). W bogato reprezentowanej problematyce mediewistycznej, ważną pozycję zajmuje także artykuł J. Sümege *O adoracji Najświętszego Sakramentu na Węgrzech w średniowieczu* (Az Oltárszentség és a Szent Vér tisztélete a középkori Magyarországon), a z tematyki nowszej rozprawa G. Adriányiego: *Interwencja rządu węgierskiego podczas I soboru watykańskiego w 1870 r.* (A magyar kormány intervenciója az I. Vatikáni Zsinaton 1870).

Pojawienie się w kraju tak zkomunizowanym jak Węgry, gdzie Kościół do niedawna miał nieporównywalnie mniejsze możliwości działania niż w Polsce, pisma naukowego, poświęconego wyłącznie historii Kościoła, uznać należy za fakt doniosły, swego rodzaju *signum temporis*. Publikowane w roczniku prace mają posłużyć w przyszłości jako twórczo wielotomowej *Encyklopedii Historii Kościoła na Węgrzech*.